

Gheorghe Sarău, *Ziua Internațională a Rromilor – 8 Aprilie*

01. Ce a fost cu un deceniu înainte de 1970 în mișcarea internațională rromă?

Mișcarea rromă internațională începe să cunoască, la sfârșitul deceniului cinci - începutul deceniului șase al secolului XX , o oarecare organizare și recunoaștere. Astfel, în anul **1959**, în Franța, *Ionel Rotaru* [scris și *Lionel Rotaru*], lider rrom originar din România, își ia titlul de “conducător suprem al poporului țigan” și își atribuie, totodată, titlul “domnesc” de *Vaida Voievod al III-lea*, bucurându-se de atenția și simpatia presei. El inițiază, în **1960**, înființarea “Comunității Mondiale Gitane” (*Communauté Mondiale Gitane - World Gypsy Community*) și emite unele idei năstrușnice, ciudate, anume, ca Națiunile Unite să fie de acord cu strămutarea rromilor în Somalia, cu alocarea unui teritoriu în acest scop etc.

De altfel, în deceniul **1960-1970**, și în alte țări iau ființă organizații ale rromilor sau apar măsuri dedicate lor (1960, în Polonia - se înființează o asociație culturală a rromilor; 1962, în Franța - apare *Asociația Gitanilor și a Țiganilor din Franța*; 1962, în Irlanda - se creează *Irish Traveller Community*; 1962, în Norvegia - se formează *Comitetul Guvernamental pentru Țigani*; 1963, în Italia - demarează programul educațional “*Opera Nomandi*”; 1964, în Irlanda - se constituie *Grupul de acțiune itinerantă*; în 1965 (după alții: în 1967), în Franța - organizația *Communauté Mondiale Gitane*, ce fusese fondată în 1960, este interzisă, dar un grup de organizații rrome formează *Comité International Tzigane*; 1966, în Italia, la Roma - se fondează *Centro Studi Zingari*, iar în Regatul Unit al Angliei, în același an, se constituie organizația la nivel național, *Gypsy Council* (“Comitetul Țigănesc”).

Spre sfârșitul deceniului șase, se observă o mai bună și coerentă organizare pe plan internațional, astfel, în anul **1967**, se formează *Comité International Tzigane* “Comitetul Internațional al Țiganilor”, sub conducerea lui *Vanko Rouda*, această structură reușind să coopteze repede și alte organizații ale rromilor (ulterior, în anul 1972, numărând, de pildă, 23 de organizații din 22 de țări). Organizația a editat

propria publicație, *Vocea mondială a țiganilor*, ca instrument de informare și de sensibilizare nu numai a formațiunilor rrome, dar și a organismelor internaționale și interguvernamentale.

Sunt de notat și alte acțiuni similare, de exemplu, înființarea, în **1967**, a *Asociației Țiganilor din Finlanda* (“Suomen Mustalaisyhdistys”), iar în Franța se observă alte două inițiative, în anul **1968** (se constituie *Asociația Națională a Țiganilor din Franța*, iar la INALCO Paris [Institutul Național pentru Limbi și Culturi Orientale, din cadrul Universității Sorbona], profesorul *Georges Calvet*, lingvist, introduce, la *6 martie 1968*, primul curs opțional, la nivel universitar, de **limba rromani** (dialectul căldărarilor), eveniment de întâietate mondială. În Cehoslovacia, la Bratislava, tot în anul **1968**, ia ființă *Uniunea Culturală a Rromilor din Slovacia* (“Slovensku - Romano Kultúrno Jekhetániben”).

La rândul său, anul **1969** se remarcă prin câteva inițiative europene, care i-au vizat pe rromi, nu întotdeauna în bine, cum, a fost, de pildă decizia politică luată în Bulgaria de către autoritățile comuniste de a se trece la segregarea rromilor în sistem social (dispensar, farmacie, geamie/ biserică – toate în comunitatea izolată, segregată - și, mai ales, în plan educațional, menținerea și înființarea de școli cu copii rromi în comunitățile de reședință ale acestora). În Cehoslovacia, se fondează, în luna august **1969**, *Uniunea Rromilor din Republica Cehă (Svaz Cikanů-Romů)*, care a rezistat până în martie **1973** și, tot în **1969**, în Iugoslavia, atât de deschisă atunci emancipării rromilor, *Abdi Faik*, din Skopje, este ales **parlamentar** (sic!).

România, deși nu se putea prezenta vizibil în plan internațional cu acțiuni în favoarea rromilor, a înregistrat, totuși, inițiative particulare și locale demne de toată lauda, având în vedere contextul politic închis al vremii comuniste. Puțină lume poate crede un adevăr, anume că în anul **1969**, tânărul rrom ursar, liceanul *Marin Crețu*, de la Liceul din Târgu Frumos (jud. Iași) – în prezent, profesor de limba rromani în același oraș - a publicat în „Miorița” (Revista Cenaclului literar al Liceului Tg. Frumos), în nr. 2 – martie 1969, articolul *Observații asupra limbii țigănești* (p. 34-38), ce avea să se transforme în lucrarea sa de diplomă, la absolvirea liceului, sub îndrumarea prof. C. Merișca (sic!).

În anul **1970** se înființează, în Anglia, a *National Gypsy Education Council* (“Consiliul Național de Educație pentru Țigani”), care, mai târziu, în 1991, își schimbă denumirea în *Gypsy Council for Education, Culture, Welfare and Civil Rights* (“Consiliul Țigănesc pentru Educație, Cultură, Bunăstare și Drepturi Civile”).

02.Ce a urmat din anul 1971, de la primul Congres internațional al rromilor și până azi?

Cel dintâi eveniment important îl constituie organizarea, în perioada **8 -12 aprilie 1971**, în Anglia, a ***Primului Congres Mondial al Rromilor***, mai precis, la Orpington, lângă Londra, la care au participat 23 de reprezentanți din **14 țări** (zece țări în mod oficial, adică: *Cehoslovacia, Finlanda, Franța, Germania, Iugoslavia, Irlanda, Marea Britanie, Norvegia, Spania și Ungaria*, iar patru prin observatori: *Belgia, Canada, India și Statele Unite ale Americii*). Observatorul din India era un reputat diplomat și lingvist, ***Weer Rajendra Rishi***.

Congresul s-a desfășurat sub tutela *Comité International Tzigane* (fondat în 1965), care este redenumit de-acum prin “*Komiteto Lumniako Romano*” [corect: *E Lumiaqo Romano Komitèto* - Comitetul Internațional Rrom], iar ***deviza*** a fost “Poporul rromilor are dreptul de a-și căuta propriul drum spre progres”.

Inițiativa organizării Congresului i-a aparținut poetului rrom iugoslav ***Slobodan Berberski***, care a fost sprijinită de rromii din Marea Britanie, Cehoslovacia, Franța, Spania etc. De altfel, el este cel care a și prezidat *Primul Congres al Rromilor*. ***Slobodan Berberski*** avea o poziție privilegiată în țara sa, era membru al C. C. al Partidului Comunist Iugoslav. La acțiune, a fost însoțit de secretarul său personal, poetul ***Rajko Djurić*** (pe vremea aceea, student la filosofie - teologie și la fizică - chimie în cadrul Universității din Belgrad), dar din delegația Iugoslaviei au mai făcut parte și alți activiști rromi, ca tânărul ziarist ***Dragoljub Acković***, parlamentarul rrom ***Faik Abdi***, de la Skopje, ș.a.

Cei aleși la prezidiul primului Congres au fost: ***Slobodan Berberski*** (Iugoslavia, n. 1919 – m. 1989) – președinte; ***Jan Cibula*** (medic din Berna (Elveția), provenit din Cehia; m. în 18 august 2013) - vice-președinte; ***Grattan Puxon***, ziarist londonez - secretar general - și ***Juan de Dios Ramirez***, ziarist din Barcelona (ulterior, și parlamentar) - membru al prezidiului.

Dintre **scopurile declarate** ale Congresului le menționăm pe următoarele: unificarea rromilor de pretutindeni, “toți rromii sunt frați”; identificarea “drumului nostru rrom” (*amaro romano drom*); demararea de acțiuni în plan local, în fiecare țară; oferirea de modele proprii de educație; menținerea și dezvoltarea limbii și culturii rromilor; respingerea termenilor

exonimi, ca *Tiganes, Zigeuner, Gitanos, Gypsies etc.*, în favoarea termenilor *rrom, rromă, rromi, rrome, rromani etc.* *Comitetul Internațional al Țiganilor* devine, astfel, *Comitetul Internațional al Rromilor*.

Ca **realizări** în cadrul Congresului sunt de amintit:

-adoptarea *Steagului rromilor*, care are formă dreptunghiulară: jumătatea inferioară este *verde* - simbolul pământului înverzit, cea superioară este *albastră* – trimițând la culoarea cerului, iar la mijloc se află roata, colorată în *roșu*, aceasta reprezentând roata universului, „chakra” (care are, în realitate, 16 spițe);

-se instituie “Imnul rromilor”, *Gelem, gelem...* după un aranjament realizat de Žarko Jovanović;

- se declară prima zi a Congresului, **8 aprilie**, ca **Ziua internațională a rromilor**, care să fie marcată, anual, pe plan internațional;

-se declară respectul față de idiomurile rrome: “Toate dialectele sunt bune”;

- se instituie 5 comisii în domeniile: social, educativ, al cercetării crimelor naziste, lingvistic și cultural);

- se reclamă necesitatea utilizării limbii rromani în școli;

- se subliniază necesitatea luptei împotriva analfabetismului.

Congresul I al rromilor a avut și o semnificație simbolică, deoarece a deschis calea rromilor spre UN [Organizația Națiunilor Unite] și spre instituțiile europene. Acest Congres a atras spre sine **intelectualitatea rromă**.

Între **1971- 2013**, au avut loc, în total, 8 congrese internaționale ale rromilor.

Astfel, ***Al doilea Congres Mondial al Romilor*** s-a desfășurat între **8-11 aprilie 1978**, la Geneva, în Elveția. Au luat parte 60 de delegați din 26 de țări, și peste 60 de observatori. **Deviza** a fost consacrată recunoașterii mutuale cu “țara mamă”, India (a fost prezentă și o delegație *banjara* din India). **Președinte** a fost ales *Dr. Jan Cibula*, medic chirurg din Berna (Elveția), originar din fosta Cehoslovacie, ca **vice-președinte: Šaip Jusuf** (din ex-Iugoslavia, Skopje), iar **secretar general: Gratan Puxon** (Anglia).

Ca un aspect inedit, la Congresul al II-lea a luat parte și actorul american *Yul Brinner* (ce s-a revendicat în viață ca fiind rrom, rus, evreu) și a fost ales **președinte onorific**.

Yul Brinner (*Iuli Borisovici Briner*, n. în 11 iulie 1915, la Vladivostok, Rusia – m. în 10 octombrie 1985, la New York)

Între scopurile celui de-al doilea Congres, amintim: recunoașterea de către instanțele internaționale a specificității culturale a rromilor și a dreptului de prezervare și de cultivare a acesteia; lupta împotriva politicilor de asimilare și de respingere; continuarea încercărilor de codificare și standardizare a limbii rromani. În același timp, să notăm că participanții și prestațiile lor au contribuit la transformarea *Comitetului Internațional Rom* în *Uniunea Internațională Romani* (*International Romani Union*).

Al treilea Congres Mondial al Romilor a avut loc în Göttingen, în Republica Federală a Germaniei, între 16-20 mai 1981, cu aproximativ 300 de delegați și observatori din 22 de țări (după alți autori: din 28 de țări). De altfel, unele surse avansează o cifră nerealistă de 600 de participanți (sic!). **Președintele ales:** ing. *Sait Balić* din ex-Iugoslavia, iar **secretarul general** devine *Dr. Rajko Djurić* (poet rrom, n. în Serbia, la Malo Orašje în anul 1947). Iată-i pe câțiva dintre liderii și participanții la primele trei congrese ale rromilor într-o fotografie făcută la Paris, în anul 1982, în locuința lui *Jan Kochanowski*. pe care a transmis-o pe rețelele electronice rrome, în urmă cu câțiva ani, fiul lui

Sait Balić, liderul contemporan, *Osman Balić*.

Jos: Romani Rose (stânga), *Rajko Djurić* (la mijloc) și *Sait Balić* (dreapta).

Sus: *Jan Cibula* (stânga) și *Jan Kochanowski* (dreapta).

Al patrulea Congres al Uniunii Internaționale Rome (IRU) s-a desfășurat în Polonia, între **8-11 aprilie 1990**, la Yadwisin Serok, în vecinătatea Varșoviei); **Delegați:** 250 (din România fiind prezentă o delegație numeroasă). **Țări participante:** 24. **Președinte ales:** Dr. Rajko Djurić; **Secretar general:** Emil Šćuka.

Dr. Rajko Djurić

Realizări: se instituie **șase comisii:** școlarizare, cultură, holocaust, informație, enciclopedie, limbă; în perioada premergătoare *Congresului*, între **5-7 aprilie 1990**, s-a desfășurat o reuniune de lucru consacrată standardizării limbii rromani, la care a participat – pe lângă activiști rromi, autori rromi și câțiva lingviști nerromi - și un reprezentant UNESCO, *Viktor Koptilov*. În cadrul reuniunii s-au făcut recomandări legate de normarea limbii rromani și s-a emis o *Decizie privind Alfabetul limbii rromani* (datată 7 apr. 1990). Desfășurarea Congresului are loc, pentru prima dată, într-o țară est-europeană, fostă comunistă, cu participare preponderentă din aceste țări, statele vest-europene fiind destul de puțin reprezentate, de data aceasta.

După Congresul al IV-lea, **Rajko Djurić** și *Marcel Courthiade* (responsabilul comisiei de limbă) desfășoară o intensă activitate, organizând mai multe școli de vară de limba, cultura și istoria rromilor (Viena – 1990), Karjaa – Finlanda (1991), Roma (1992), Saint Andre de Sangonis – Franța (1993, 1994, 1995, 1996), apoi – în 1998 și 1999 – la Beeskow în Germania, unde – alături de aceștia – predă și *Gheorghe Sarău*.

Sub președinția de un deceniu a lui **Rajko Djurić** (1990-2000) s-au înregistrat cele mai importante acțiuni lingvistice și culturale în favoarea rromilor. Ele au fost conjugate pas cu pas cu eforturile de normare a limbii rromani întreprinse de “*Școala lingvistică rromani Marcel Courthiade*”, din aceeași perioadă.

În susținerea acestor rânduri este de notat că, și după anul **2000**, când **Rajko Djurić** nu mai era președintele Uniunii Internaționale Rrome (UIR = IRU, International Romani Union), acesta organizează, pe mai departe, la Berlin (2001) și la Wendgräben (2002) - tot în Germania - școlile de vară de limba, cultura și istoria rromani, fiind ajutat de *Gheorghe Sarău* la predarea cursurilor. De asemenea, dr. **Rajko Djurić**, de-acum coordonatorul

“Romano Rat” din Berlin, organizează, între 22-25 mai 2003, *Festivalul european de muzică a rromilor*, la care au participat și artiștii de jazz *Marius Mihalache* și *Teodora Enache* din România, dar, în aceeași perioadă, și un seminar consacrat *catedrelor de limbă rromani din universitățile europene (Praga, Nyitra, Paris, București, Trieste)*.

Al cincilea Congres al Uniunii Internaționale Rome (IRU) a avut loc la Praga, în Republica Cehă, în **iulie 2000**, cu participarea a cca 300 de delegați. Președinte ales: **Emil Šćuka** (din Cehia), *vice-președinte: Stanislav Stankiewicz* (din Polonia); *secretar general: Hristo Kyuchukov* (din Bulgaria).

Realizări: decizia de constituire a *Parlamentului Rom al Uniunii Romani Internaționale*; decizie de împuternicirea a responsabililor *Uniunii Romani Internaționale* de a promova conceptul de “Națiune Rromani Internațională”. Congresul a emis o declarație oficială a națiunii non - teritoriale rrome.

E de remarcat realitatea că obiectivele lingvistice, culturale și de emancipare prin școală trec în plan secund, în viziunea conducerii Congresului al V-le și, din păcate, și ulterior. **Rezultate spectaculoase** de genul celor mai sus invocate se înregistrează însă **în România**, începând cu anul 1998, îndeosebi după anii 2000 și până în momentul de față (v. **Anexă**).

Al șaselea Congres al Uniunii Internaționale Rome (IRU)

În zilele de 8-9 Octombrie **2004**, s-a desfășurat în orașul muzicianului rrom, *Santino Spinelli*, la Lanciano (Italia), *Al VI-lea Congres al Uniunii Internaționale Rome*, cu participarea a aproximativ 200 de persoane din 48 de țări (inclusiv din afara spațiului european, ca: India, Australia, Israel, SUA, America de Sud etc.). Noul președinte este *Stanisla Stankiewicz* (lider și poet din Polonia) și, de asemenea, este ales și un nou președinte al Parlamentului Internațional al IRU (în persoana lui *Dragan Jevremović* din Austria, de la Romano Centro).

Al șaptelea Congres al Uniunii Internaționale Rome (IRU)

Al șaptelea Congres s-a desfășurat la Zagreb, în Croația, între **23-25 octombrie 2008**, la care au participat aproximativ 300 de delegați din 28 de țări. Se lansează un plan de acțiune privind redefinirea obiectivelor națiunii rrome, cât și alte documente de avangardă.

Bajram Haliti, poet și lider cultural și politic din Serbia, este ales **secretar general** (foto).

Al optulea Congres al Uniunii Internaționale Rome (IRU)

Al optulea Congres al Uniunii Internaționale Rome s-a desfășurat la Sibiu, în România, în luna **aprilie 2013**, luând parte aproximativ două sute de persoane din 34 de țări. **Florin Cioabă** este ales ca nou președinte al Uniunii Internaționale Rome. Președintele Parlamentului rrom ales a fost **Dragoljub Acković**, din Serbia. Din păcate, **Florin Cioabă** avea să decedeze în scurt timp, în 18 iulie 2013, cu prilejul unei deplasări private în Antalia (Turcia).

Ca o **concluzie** a istoriei celor 8 congrese internaționale, să observăm că perioada cu cele mai importante, coerente, vizibile și transparente acțiuni a fost cea cuprinsă între anii **1990-2004**. După **2004**, însăși puținătatea datelor interne, transparente și riguros formulate despre deciziile și activitățile dezvoltate în spiritul celor stabilite în cadrul congreselor demonstrează o oarecare confuzie, sperăm vremelnică, a menirii unor astfel de structuri organizatorice. Și oricâtă bunăvoință am investit în direcția consemnării unor idei și fapte concludente ne-am aflat în imposibilitatea prezentării lor din perspectivele cantitativă și calitativă și - din păcate – și din cea a filosofiei demersului programatic.

03. Cum a fost marcată în România, după 1990, Ziua Internațională a Romilor – 8 aprilie?

În România, între **1990-2000**, se vorbește foarte puțin despre însemnătatea zilei de **8 Aprilie**, ceva mai mult în manualele școlare de limbă rromani publicate de *Gheorghe Sarău* și, ocazional, în presă.

Abia din anul **2001** se remarcă un oarecare interes față de această dată importantă a rromilor de pretutindeni. De exemplu, apar mici articole în reviste

studentești, cum este revista de tineret “**Interetnica**”, editată bilingv (română-rromani), de Fundația CIVITAS pentru Societatea Civilă, cu sprijinul Centrului de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală (CRDE), la Cluj Napoca (v. [Marin] Robert Candoi, *8 aprilie - Ziua Internațională a Romilor*, nr. 4/5, p. 5; Marta Herki, *O internacionalno des le romengo*, nr. 4/5, p. 8; Marta Herki, *Pentru ziua Internațională a Romilor*, nr. 4/5, p. 8) ș.a.

De asemenea, la începutul anului **2002**, organizația “Aven Amentza”, condusă de **Vasile Ionescu**, a acordat *Premiile “Aven Amentza” pe anul 2001*, în data de 8 aprilie 2002, cu ocazia “**Zilei internaționale a rromilor și a celebrării a 1000 de ani de atestare a rromilor în Europa**”, în cadrul unei ceremonii desfășurate la București, premiații fiind: *Ina Zoon, Adrian Mihai, Petre Matei, Valerian Stan, Marius Tucă, Loredana Groza, Gheorghe Sarău, Delia Grigore, MAE, MCC - Comisia Ministerială pentru Rromi* (v. I. Roxana, *Luni seara, la Lăptăria lui Enache. Petrecere romanes, cu flamenco și muzică lăutărească*, în “Cancan”, 8-14 aprilie 2002).

Din anul **2005** începe a fi serbată ziua de *8 aprilie - Ziua Internațională a Romilor*, cu consecvență, în întreaga țară, un rol important avându-l filialele în teritoriu ale “Partidei Romilor”. Astfel, la ceremonia desfășurată la Teatrul Național din București, în ziua de **9 aprilie 2005**, au participat și au transmis mesaje: *Henry Scicluna* (de la Consiliul Europei), *Theodor Meleșcanu, Ludovic Orban, Elena Udrea, Anne de Ligne* (din partea Delegației Europene în România), *Pierre Poupard* (reprezentantul UNICEF în România), *Mona Muscă, Nicolae Păun, Gheorghe Sarău, Hans Caldaras* (solist rrom căldărar din Suedia). Au luat parte și alți organizatori și invitați, ca: *Delia Grigore, Ilie Dincă, Doru Tufiș*, pictorul rrom *Eugen Raportoru, Gheorghe Ivan, Gheorghe Răducanu, Christiane Cosmatu, Mihaela Zătreanu, Constantin Pădureanu, Nicky Costescu* ș.a.

Dar cea mai mare importanță pentru statornicirea marcării acestei date importante în România avea să o joace **prima sărbătorire oficială a Zilei Romilor în România: 8 aprilie 2006**, ca “*Sărbătoare a etniei romilor din România*”, în urma adoptării de către Parlamentul României a Legii nr. 66/22 martie 2006, la inițiativa deputatului rromilor, **Nicolae Păun**.

Cu acest prilej, Partida Romilor „Pro-Europa” a organizat, la Palatul Parlamentului, în Sala “Drepturilor Omului”, seminarul “Sărbătoarea etniei romilor din România”. Presa, posturile de radio și televiziunile au oglindit pe larg evenimentul (v., de ex., discuția purtată în avans de Mirela Stan, Cristiana Miu și Gheorghe Sarău, *Despre semnificația Zilei de 8 aprilie*, la **Radio România Cultural**, în 6 apr. 2006, orele 14,00-15,00).

Totodată, să notăm că și nou înființata *Alianță Civică a Romilor din România* a organizat în data de **8 Aprilie 2006**, cu prilejul Zilei Internaționale a Rromilor, la Teatrul Național, *Gala Premiilor Alianței Civice a Romilor din România*, prilej cu care au fost premiați mai mulți activiști rromi și nerromi, între care: Mădălin Voicu, Gheorghe Nicolae, Ivan Gheorghe, Gheorghe Sarău (premiul pentru educația rromilor).

Școlile, la rândul lor, Birourile Județene pentru Romi, din cadrul Prefecturilor, au marcat această zi prin numeroase acțiuni premergătoare zilei sau chiar și după aceasta (v. festivitățile legate de “Ziua etniilor” de la Școala Potlogi, din jud. Dâmbovița, din data de 13 aprilie 2006, unde au fost prezenți: Gheorghe Sarău și Bogdan Georoceanu, din partea MEEdC, insp. rrom Nicolae Iorga - de la ISJ Dâmbovița, dar și artistul rrom *Sorinel Copilul de Aur* - elev al Școlii Potlogi la ADȘ (A Doua Șansă), care împreună cu partenera sa, *Laura Vass*, au susținut un spectacol muzical, în cinstea participanților.

Pe lângă actul normativ mai sus amintit, un alt document care avea să inducă cimentarea în conștiința publică a însemnătății Zilei Romilor, cât și cinstirea ei în spațiul școlar și social prin diverse activități a fost *Calendarul rromilor (în viziunea rromilor din România), cu destinație școlară* (9 p.), elaborat de Gheorghe Sarău și asumat de Ministerul Educației și Cercetării prin *Notificarea nr. 48897/13 noiembrie 2006*, în scopul utilizării acestuia în școli, în activitățile cu elevii rromi și nerromi.

Din **2006** și până în prezent, *Ziua Internațională a Rromilor* este serbată în România cu respect și consecvență de rromi și de către instituții.

București, **6 aprilie 2013**
Gheorghe Sarău
sarau_2006@yahoo.com

ANEXĂ

I. Direcțiile strategice și programe inițiate de MEN (Ministerul Educației Naționale – Direcția Minorități) și derulate împreună cu partenerii (cu finanțări ale MEN, ale partenerilor sau mixte):

- **Acordarea de către MEN a unor locuri distincte** pentru copiii rromi la admiterea în licee pentru diferite specializări (au fost admiși, anual, între 2700-3200 de elevi rromi la cl. an IX-a pe astfel de locuri). Anual, elevii provin: 1/5 din București, 2/5 din alte orașe; 1/5 din mediul rural;
- **Acordarea de către MEN a unor locuri distincte** tinerilor rromi la admiterea în facultăți din cadrul tuturor universităților de stat (la Admiterea 2010-2011 au fost acordate 555 locuri, pentru admiterea în anul univ. 2010-2011 un număr de 611 locuri, în anul univ. 2012-2013 alte 564 locuri distincte, pentru 2013-2014, alte 594 de locuri);
- **Continuarea formării inițiale, intensive, în cadrul Cursurilor de vară de limba și metodică predării limbii rromani, a potențialilor profesori de limba și istoria rromilor** - În fiecare vară, începând din anul 1999 și până în prezent, s-au organizat 1-2 școli de vară de limbă rromani/vară, cu participarea a câte 50-55 cursanți rromi/serie (organizate de MEN și UNICEF, în total peste 1200 de potențiali profesori de limba și istoria rromilor; dintre cei formați între 440-590 funcționează în permanență în învățământ ca profesori de limba și istoria rromilor, ca educatori și învățători, ca inspectori pentru rromi, continuându-și, între timp, pregătirea la nivelul învățământului universitar în profil pedagogic, la Universitatea din București – Departamentul de Învățământ Deschis la Distanță CREDIS, în perioada 2000-2010, și la UBB Cluj Napoca – Facultatea de Psihologie și Științele Educației, între 2008-2011);
- **Cu concursul MEN, continuarea pregătirii inițiale, la nivel universitar, a viitorilor profesori de limba rromani și de specialiști în domeniul lingvistic rrom, în cadrul Facultății de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București** – în anii univ. 2010-2011, 2011-2012, 2012-2013 au fost admiși câte 21 studenți rromi/an (Secția a debutat cu un prim curs facultativ de limbă rromani, introdus din anul 1992, apoi, din 1997, a fost extins ca secție de limba și literatura rromani. De atunci, neîntrerupt, au fost admiși, anual, la secția de limba și literatura rromani, câte 15-21 studenți rromi);
- **Prezervarea limbii, istoriei și culturii rromani în demersul didactic** (asigurarea predării, în continuare, a **3-4 ore/săptămână de limbă maternă rromani**, la cl. I-XII, respectiv **1 oră/săpt. de istoria și tradițiile rromilor**, la cl. a VI-a și a VII-a) în aproape toate județele (excepții: Ilfov, Sibiu). Anual, din cei peste 236.913 - 260.000 de elevi cu identitate rromă asumată care au frecventat sistemul educațional în ultimii cinci ani (preșcolari și elevi din cl. I – a XII-a), aprox. 26.000 – 31.000 elevi (11-13%) din aproape toate județele studiază, anual, și ore de limba și istoria rromilor sau chiar **integral** în limba maternă rromani (un număr mai mic, de aproximativ 900 preșcolari și elevi rromi);
- **Sprijinirea, în continuare, de către MEN, acolo unde se solicită, a predării integrale în limba maternă rromani, la nivelul învățământului preșcolar**, prin abordări bilingve (rromani-română, rromani-maghiară). În ultimii cinci ani școlari, un număr variabil între de 18-22 de grădinițe funcționează cu predare în limba maternă rromani, prin abordări bilingve de predare rromani – română sau rromani - maghiară;
- **Sprijinirea, în continuare, de către MEN, acolo unde se solicită, a predării integrale în limba maternă rromani, la cl. I-IV** (cu 4 ore/săpt. obligatorii de limba și literatura română; aproape 450 de elevi rromi au ales acest tip de învățământ la nivel primar).

La acestea se adaugă și 10 clase pregătitoare în limba rromani în noul an școlar, 2012-2013 (în jud. Alba, Bihor, Brăila, Cluj, Hunedoara, Iași, Mureș, Timiș ș.a.), și clase I în limba rromani (AB, HD, TM etc.);

- **Asigurarea posturilor și a finanțării aferente, de către MEN, pentru profesorii de limba și istoria romilor, a învățătorilor care predau în limba rromani.** În anul școlar 2012-2013, 443 de profesori au asigurat predarea limbii rromani, a istoriei și a tradițiilor rromilor sau în limba maternă rromani, în peste 300 de unități școlare;
- **Menținerea și finanțarea de către MEN a posturilor de inspectori rromi și nerromi pentru problemele educaționale ale rromilor la nivelul ISJ-urilor** (42 inspectori) și a două posturi la nivelul MEN (în general, câte ½ post – 1 post la nivel de județ).
- **Menținerea de către MEN a rețelei de metodiști pentru limba, istoria, tradițiile și școlarizarea rromilor** (la nivelul fiecărui județ, între 2-6 metodiști, din care cel puțin unul pentru limba, istoria și tradițiile rromilor, 146 metodiști la nivel de țară);
- **Continuarea formării de către MEN a mediatorilor școlari rromi.** Începând cu anul 2003, MEN a pregătit cu fonduri PHARE 417 mediatori școlari rromi, iar cu partenerii săi ANR și Reprezentanța UNICEF, în perioada 2007-2013, au fost formați alți 572 de mediatori școlari rromi, în total au fost pregătiți 1001 mediatori școlari, din care, anual, 420-460 funcționează în sistemul educațional. 240 dintre aceștia au beneficiat și de o formare din perspectivă europeană, asigurată și finanțată de Consiliul Europei, în Programul ROMED (4 runde de formare, 3 în anul 2012 și una în martie 2013). Alți 100 mediatori școlari au fost pregătiți de Romani Criss și MEN în 2013 și din perspectiva nonsegregării și nondiscriminării copiilor rromi în sistemul educațional.
- **Continuarea finanțării** – preponderent, din sumele alocate de inspectoratele școlare, dar și de unele consilii locale și județene – **a posturilor ocupate în unități școlare de mediatorii școlari.** În anul școlar 2009-2010, au funcționat 402 mediatori, în anul școlar 2010-2011 exista un număr de 424 mediatori școlari, în an șc. 2011-2012 - 435. În 2012-2013 au funcționat 404 mediatori școlari.
- **Formarea, în anii școlari 2010-2011, 2011-2012 și 2012-2013, în cadrul parteneriatului MEN – Reprezentanța UNICEF - ISE, a 300 de directori de unități școlare** confruntate cu fenomenele absenteismului și ale abandonului școlar și cu populație școlară semnificativă (minim 25-30%, în școli de tip ZEP). Cadrele didactice din astfel de școli au beneficiat, la rândul lor, de pregătire din perspectiva metodelor de predare, a drepturilor copilului, iar o componentă a vizat educația parentală.
- **Continuarea finanțării de către MEN a unor concursuri naționale școlare în profilul limbii și istoriei rromilor** (a Olimpiadei naționale școlare de limba romani, ediția a XIII-a (în 2012, pentru 74 de concurenți la faza de la nivel național), a Concursului național școlar de istoria și tradițiile rromilor (ed. a VI-a, 2013), a Concursului național școlar „Diversitatea” (anual, ianuarie-decembrie: 290 persoane în faza finală, 900 persoane în faza de masă; în an șc. 2012-2013, ed. a VI-a). Sprijinirea primului concurs de creație literară în limba rromani “Ștefan Fulii” (aprilie, Brăila, 2012, ed. a II-a la Tg. Mureș în aprilie 2013), devenit în 2013 concurs finanțat de MEN. Demararea, din 2013, a olimpiadei internaționale de limba rromani, finanțată de MEN, Oradea - iunie 2013;
- **Continuarea finanțării și editării anuale de către MEN a manualelor școlare necesare** pentru predarea limbii, istoriei și a tradițiilor rromilor, dar și a materialelor educaționale și auxiliare pentru limba rromani, educația interculturală și diversitate etc., împreună cu partenerii. În România, MEN dispune de întreg setul de manuale de limba și literatura rromani, de istoria și tradițiile rromilor, pentru învățământul obligatoriu (cl. I-X), **dar și pentru nivel universitar, ambele performanțe absolute, mondiale.** În anul șc. 2010-2011, în parteneriatul MEN – UNICEF, s-a editat *manualul de limba și literatura rromani pentru clasa a X-a* și, de asemenea, *Ghidul mediatorului școlar (pentru comunitățile de rromi)*, iar în anul 2013 patru manuale de matematică în limba rromani pentru cl. I- a IV-a). La nivel universitar există cursuri în limba rromani și privind limba rromani – performanță egalată doar de secția de limba rromani de la INALCO Paris, care colaborează intens cu secția

similară de la Universitatea din București – Facultatea de Limbi și Literaturi Străine. În 22 oct. 2013 s-au împlinit 21 de ani de la instituirea studiului limbii rromani la nivel universitar în România;

- **Continuarea organizării – unde este cazul - de către ISJ-uri, școli, primării a unor grădinițe estivale premergătoare clasei I**, pentru elevii rromi care nu au frecventat grădinița*. În actualul an școlar (2012-2013) o parte din specificul „grădinițelor estivale pentru rromi” se regăsește în programul „clasa pregătitoare”;
- **Organizarea și finanțarea de cursuri de către MEN pentru recuperare școlară**, gen „A doua șansă” (între anii 2005 – 2011, anual, în jur de 5000-7000 adolescenți, tineri și adulți, din care 60% rromi, au urmat acest program, până în anul școlar 2011-2012), cu transferarea programului, din 2011-2012, la nivelul unităților școlare locale, ca ȘDSȘ, conform LEN nr. 1/2011;
- **Continuarea colaborării cu partenerii, în structurarea, finanțarea și derularea împreună a unor programe educaționale** (din fonduri structurale, cu parteneri instituționali și ai societății civile).
- **Structurarea anuală a unei baze de date privind participarea școlară a rromilor la educație.**

*Brevetarea grădiniței estivale premergătoare clasei întâi a fost făcută în anul 2001 de Gheorghe Sarău în programul inițiat de MEN, cu finanțare UNICEF (cooptând în pilotare, ca parteneri, Romani CRISS, ISE și ISJ Vrancea). ISJ-urile și școlile au organizat astfel de grădinițe, iar în anul 2008 au fost aduși la grădinița estivală, apoi în clasa I, 4800 de preșcolari rromi. Experiența a fost preluată și dezvoltată în cadrul proiectului MEN, cu fonduri PHARE, dedicat categoriilor dezavantajate de elevi (între anii 2002-2009), apoi a fost încununat prin **derularea megaprogramului strategic “Toți la grădiniță!, Toți în clasa I!”**, consacrat grădinițelor estivale premergătoare clasei I și serviciilor de asistare integrată pe parcursul clasei I (în vara anului 2010 și continuarea lui în anul șc. 2010-2011); 8400 copii rromi au beneficiat de acest program; inițiator: **MEN**, partener: **Fundația Ruhama** din Oradea). Programul a fost gândit ca o „a doua șansă” la nivel preșcolar, pentru acei copii care nu au frecventat niciodată grădinița. *Obiectivul general* al proiectului îl constituie prevenirea și corectarea părăsirii timpurii a școlii în rândul copiilor cu vârste între 5-8 ani din 420 de comunități dezavantajate (în medie, în câte 10 locații/ județ, cu pondere ridicată de romi, din localitățile rurale și urbane mici). Conferința finală a proiectului: 13 oct. 2011;

II. Direcții strategice cu rezultate ce vor fi vizibile în timp

Alte direcții de acțiune/ activități, programe/ proiecte avute în vedere în permanență de către MEN pentru învățământul destinat rromilor

1. Monitorizarea eficientă, curentă, a respectării Ordinului MECT nr. 1540/ 19 iul. 2007 privind interzicerea segregării școlare a copiilor romi și aprobarea Metodologiei pentru prevenirea și eliminarea segregării școlare a copiilor romi (publicat în M. Of. R. nr. 692/11.X.2007). Anual se cere respectarea cu strictețe a ordinului privind interzicerea segregării (cu prilejul structurării claselor de început, CP, cl. I, cl. a V-a și cl. a IX-a) și respectarea planurilor de desegregare (a eventualelor clase segregate).

2. Monitorizarea eficientă, curentă, a respectării Ordinului nr. 3774/22.04.2008 privind aprobarea programei școlare pentru disciplina opțională „Educație interculturală” (curriculum la decizia școlii pentru învățământul gimnazial) și a programei școlare revizuite pentru disciplina opțională „Drepturile omului” (curriculum la decizia școlii pentru liceu), cât și a Ordinului MECT nr. 1529/18 iul. 2007 privind dezvoltarea diversității în curriculumul național (publicat în M. Of. R. nr. 670/1.X.2007). Ca efect, se va accelera modificarea programelor școlare, implicit – în baza lor – a manualelor, astfel încât **diversitatea (istorică, etnică, religioasă, de gen, fizică etc.)** să fie reflectată în toate manualele școlare, îndeosebi în cele de istoria României.

Gheorghe Sarău,

consilier pentru limba rromani și rromi

Direcția Minorități – Direcția Generală Învățământ în Limbile Minorităților

0744-364 689, sarau_2006@yahoo.com